

Bensdorp Cacaofabriek

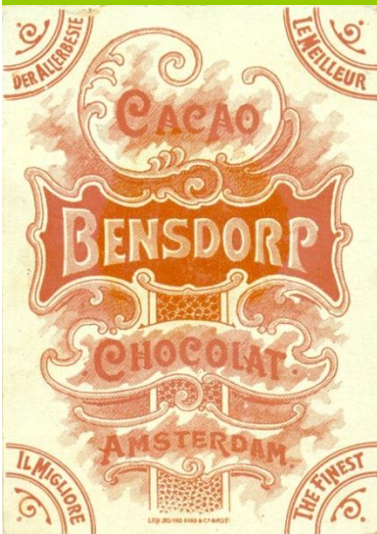

De “Hollandsche Cacao- en Chocoladefabriek Bensdorp” werd in 1840 opgericht in Amsterdam waar na enige omzwervingen een fabriek werd gebouwd aan de Amstel. In 1866 werd in Bussum een tweede fabriek gebouwd. Tot in de twintiger jaren van de twintigste eeuw werd nog het merk Amstel cacao en Amstel pepermunt gevoerd, genoemd naar de eerste fabriek aan de Amstel.

Bensdorp krijgt eind 19de eeuw hoge waarderingen op wereldtentoonstellingen vanwege de hoge kwaliteit en hygiëne van de cacaopoeder, die dan uitsluitend in flessen op de markt gebracht wordt. In 1900 breidt Bensdorp zijn buitenlandse afzet uit door een vestiging in Kleef (Kleve of Cleve). In 1901 krijgt Bensdorp te maken met een landelijke boycot vanwege slechte arbeidsvoorwaarden. De storm waait over en in 1907 breidt Bensdorp uit met een fabriek in Wenen. Ondanks de groei, of misschien ten gevolge van de snelle groei ontsnapt Bensdorp in 1908 te nauwer nood aan faillissement, dankzij de grote waarde die Bensdorp G.M.B.H. Kleve dan heeft. Nadat in 1928 de vestiging in Amsterdam gesloten is en de productie in Nederland geheel in Bussum geconcentreerd is, wordt tenslotte het bedrijf tenslotte in 1932 nog een keer uitgebreid met een fabriek in Genua. In 1972 wordt Bensdorp overgenomen door Unilever en uiteindelijk komt dit oer-Hollandse merk in Franse handen.

Eind 19^e eeuw bracht Bensdorp in Duitsland al “Kaufmannsbilder” uit, groot formaat chromo's met reclameopdruk. In Nederland werden vanaf circa 1898 door vele bedrijven diverse series uit Duitsland afkomstige automatenplaatjes uitgebracht. Ook Bensdorp bracht er hiervan een aantal uit.

Achterkant van een reclamekaartje van rond de eeuwwisseling gemaakt door het Amsterdamse reclamebureau Vas Dias, met opdruk in Duits, Frans, Italiaans en Engels.

Op de internationale markt komt Bensdorp rond de eeuwwisseling met een kostbaar alternatief voor de losse reclameplaatjes, een reeks van mini fotoboekjes van bekende plaatsen in de wereld, waarvan een exemplaar in elk blik cacao en in de tabletten chocolade wordt bijgesloten. Deze opmerkelijke reclame is bedacht door reclamebureau “J.C. Dalmeijer, Originele reclame – Publicité Originale, Amsterdam – Paris”. Er worden 4 series van elk 32 genummerde boekjes gepland in vier afzonderlijke talen met de titels “Reis rond de Wereld” – “Um die Erde” – “Voyage autour du Monde” – Engelse titel onbekend. Elk miniboekje (Heftchen of Album genoemd) van 102 x 82 mm bevat 16 pagina's met op elke pagina een zwart-wit fotolitho. De eerste serie van 32 boekjes beslaat steden in Europa, de volgende drie zullen de andere werelddelen beslaan. Daarbij wordt een album of “joli étui” uitgegeven voor F. 1,50 of DM 1,25 waarin de complete collectie opgenomen kan worden. Helaas hebben we dit etui nog niet aangetroffen. Dat direct 4 series gepland worden is overmoed; alleen de eerste serie wordt uitgegeven.

In 1904 begint in Nederland de grote rage van de “zwartjes”, kleine glanzende zwart-wit fotootjes, meestal van 40 x 60 mm, met allerlei onderwerpen maar vooral veel van poserende kinderen in diverse decors. Daarbij zijn in de boekenwinkels eenvoudige inschuifalbumpjes te koop. Diverse chocoladefabrieken waaronder Nus, Pette, Veen en Korff, brengen zwartjesalbums uit met een eigen opdruk. Bensdorp sluit zich daarbij aan met een eigen album voor 144 zwartjes met een gekleurde afbeelding op de voorzijde. Zwartjes werden voor het eerst in 1898 uitgegeven in Engeland en ze verspreidden zich over de wereld tot op Cuba. Maar nergens zijn ze zo'n rage geworden als in Nederland. In Duitsland en Oostenrijk, waar begin twintigste eeuw Kaufmannsbilder en automatenplaatjes al helemaal ingeburgerd waren, zijn ze niet uitgegeven.

Aan het begin van de eeuw werd in Duitsland een opmerkelijke serie van ruim 100 Kaufmannsbilder in het oude briefkaartformaat (9 x 14 cm) uitgebracht met scènes van beroemde mannen van de wereld. Ook hiervan werden er via de reclamehandel door enkele Nederlandse bedrijven een aantal verspreid. Bensdorp laat dunnere exemplaren van deze kaarten drukken en verspreidt deze in diverse landen met Duitse, Franse of Engelse opdruk, en vanaf 1909 ook in het Nederlands.

In die jaren komen in Duitsland tekstboekjes bij albums op, in navolging waarvan Van Nelle in 1903 een tekstboek maakt bij het album *Hollandsche Kunst*, en tekstbijlagen in insteekalbums zoals in het beroemde album *“Stollwercks Tierreich”* (1903). Bensdorp Duitsland maakt nu bij de serie beroemde mannen een fors album in Fin-de-Siècle stijl waarin 4 kaarten per pagina ingestoken kunnen worden, met tussengevoegde tekstbladen met redelijk uitvoerige informatie van elke beroemdheid. Pas in januari 1911 brengt Bensdorp een Nederlandstalige versie van dit album uit met de vertaalde titel *“Bensdorp's Prachtalbum voor Kunsten en Wetenschappen”*, waarin de onbetrouwbare Duitse teksten klakkeloos vertaald zijn, waarvoor Bensdorp in 1914 een stevige veeg uit de pan krijgt in het Rotterdamse avondblad *de Maasbode*. Dit zware album valt sterk op tussen de Nederlandse albums van die tijd door de Duitse Fin-de-Siècle koperbeslagstijl en door het grote formaat van de platen.

Krantenadvertentie uit 1911. Bensdorp is dan allang over op cacaoblikken, zoals alle concurrenten.

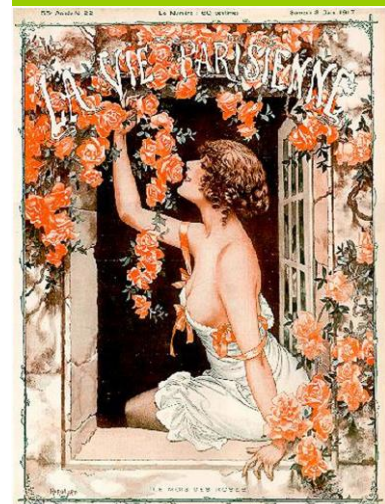

Bensdorp vervolgt hierna met een serie van 40 vrij grote chromo's van 70 x 100 mm met de *“Geschiedenis van Don Quichotte de la Mancha”*. Er is niet bij benadering bekend wanneer dat geweest is. De plaatjes zijn getekend door de Franse illustratrice Chéri Herouard (Chéri Haumé, 1881 – 1961), vooral bekend van haar illustraties in het tijdschrift *“La vie Parisienne”*.

Het is een serie met een echt verhaal dat beknopt op de plaatjes is verteld, maar er komt helaas geen album bij. Daardoor zijn er weinig van deze plaatjes bewaard gebleven.

Chromo van de serie *Don Quichotte*. (verkleind weergegeven)

“De rozenmaand”, voorkant van La Vie Parisienne van 8 juni 1917. De satirische en vaak erotische covers en centerfolds van Chéri Herouard in La Vie Parisienne zijn wereldberoemd.

Bensdorp Wien brengt hierna in 1934 en 1935 twee albums uit met elk 200 filmsterrenfoto's, en in 1936 het album "Der Neusiedler See" met 60 topografische plaatjes. Bovendien worden na de Olympische spelen in Berlijn twee albums "Olympiade 1936" met elk 100 plaatjes uitgebracht. De naam van het bedrijf is dan verduitsd tot "Bensdorf".

Tijdens de Eerste Wereldoorlog, als de fabriek in Kleef buiten bereik is, en de export stil ligt ten gevolge van de handelsblokkade, geeft Bensdorp een serie bruine platen uit van schilderijen van moderne Hollandsche meesters, naar het voorbeeld van Witsenburg / Duryea maïzena (1906 – 1916). Daarbij komt een eenvoudig kartonnen album met bindkoord, mogelijk ook afgeleid van Duryea, met een Jugendstil voorkant. Dit album is waarschijnlijk alleen uitgegeven in Nederland en België, met de titel en de bijschriften in het Nederlands en Frans. Op dit album wordt niet de Hollandsche cacao en chocoladefabriek (voorheen Bensdorp) genoemd, maar simpelweg Bensdorp Amsterdam. Dit album is zeer zeldzaam, waarschijnlijk onder invloed van rantsoenering en/of de papier-schaarste.

In de dertiger jaren als er weer volop handel met de Duitstalige landen is, volgt een serie van 50 chromo's "Hollandsche Kleederdrachten" met de titelopdruk nu weer in Nederlands, Frans, Duits of Engels. Daarbij wordt een eenvoudig gekartonneerd plakboek zonder tekst gemaakt, met de titel in de vier talen. Het album is voor zover bekend alleen uitgegeven in Nederland onder de firma naam Cacao Bensdorp Amsterdam, en in Oostenrijk door Bensdorp Kakaofabrik Wien. Ook dit dunne album is zeer zeldzaam in Nederland, waarschijnlijk vanwege de economische crisis.

Dit is het laatste Nederlandse album van Bensdorp.

Na de Tweede Wereldoorlog geeft Bensdorp nog een serie grote prentbriefkaarten uit met foto's van klederdrachten, met de titel "Nederlandse klederdrachten / National costumes of Holland", en een serie "La Hollande Pittoresque".

De sterk bijgetekende foto hierboven is van Axel in Zeeuws Vlaanderen.

BENS00

Album**Reis rond de wereld met Bensdorp's Cacao**

Hollandsche Cacao- en Chocoladefabrieken Bensdorp & Co, Amsterdam. (circa 1900)

"Etui" voor het onderbrengen van 4 series van 32 fotoboekjes van elk 16 pagina's.

Kenmerken

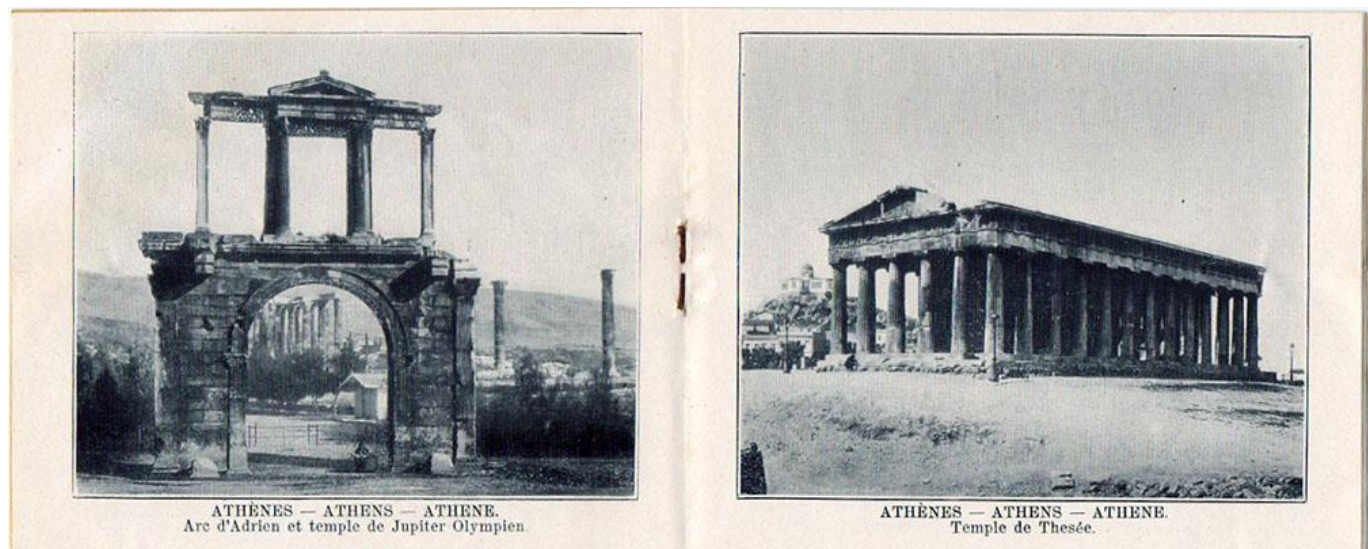
Serie van 32 miniboekjes van 102 x 82 mm van 16 pagina's met op elke pagina een zwart-wit foto. Er waren vier verschillende series voorzien, maar alleen de eerste is uitgekomen. De boekjes zijn uitgebracht met opdruk op en in de omslag en bij de plaatjes in één van de vier talen Nederlands "Om de Wereld", Frans "Voyage autour du monde", Duits "Um die Erde" en Engels. Op de voorzijde staat verder een volgnummer.

Deze eerste serie van 32 beslaat steden in Europa. De volgende drie zouden de andere werelddelen beslaan. De plaatjes in de boekjes zijn zwart-wit fotolitho's, afgedrukt op kunstdrukpapier. De vier dubbele blaadjes zijn met een nietje in een papieren omslag met uniforme opdruk bevestigd. Op de binnenzijde van de omslag staat de lijst van alle 32 deeltjes in de betreffende taal.

1 Londen	12 Venetië	23 Lyon en Nancy
2 Parijs	13 Stockholm en Christiania	24 Dresden, Keulen en Wiesbaden
3 Berlijn	14 Dublin, Edinburg en Glasgow	25 Napels, Palermo, Milaan
4 Weenen	15 Kopenhagen en Hamburg	26 Leipzig, Hannover, Bremen
5 St. Petersburg	16 Boedapest en Praag	27 Rotterdam en 's-Hage
6 Constantinopel	17 Lissabon en Barcelona	28 Florence, Genua en Turijn
7 Madrid	18 Bern en Heidelberg	29 Antwerpen, Gent en Luik
8 Rome	19 Athene en Belgrado	30 Luzern en Zurich
9 Brussel	20 Bucarest en Odessa	31 Sevilla en Grenada
10 Amsterdam	21 München en Stuttgart	32 Cettinje, Serajevo, Triest en Gibraltar
11 Moscou	22 Marseille, Bordeaux en Toulouse	

N.B. In de Duitse versie is de inhoud van de boekjes 27 en 29 verwisseld.

BENS01

Album**Bensdorp's Prachtalbum voor Kunsten en Wetenschappen**

Hollandsche Cacao- en Chocoladefabrieken Bensdorp & Co, Amsterdam. (januari 1911)

Dit album is bekend geworden als "Beroemde mannen der wereld", hoewel die benaming niet op of in het album staat. (Wel staat op sommige platen "Serie Beroemde Mannen No. 1".) De ondertitel "Bensdorp's Prachtalbum voor Kunsten en Wetenschappen" staat in het medaillon rechtsonder op de voorkant.

De Fin-de-Siècle decoratie maakt duidelijk dat het ontwerp ouder is dan 1911. Het is eerder verschenen in Duitsland en Oostenrijk waar ook Bensdorp fabrieken waren. De datering januari 1911 is afgeleid van besprekingen in de Nederlandse dagbladen.

De platen bestaan ook met Duitse, Engelse en Franse opdruk. Deze uit Duitsland afkomstige reclamekaarten zijn in Nederland ook door andere bedrijven uitgegeven in dikkere kaartuitvoering.

Het album bestaat met groene en met rode omslag.

Insteekalbum met 13 dikke bladen om 104 platen in te steken, afgewisseld met 14 dunne tekstbladen.

Prijs: 50 cents bij de fabriek

Kenmerken

Dit unieke groot kwartoalbum (25,5 x 35,5 cm) is gemaakt naar de traditie van de grote briefkaartenalbums. De dikke insteekbladen met dubbele gleuven zoals in de briefkaartenalbums zijn in de halffinnen band geniet. Voor- en achterplat zijn beplakt met papier met linnenpersing. De voorkant is bedrukt in goud en de decoratie is in reliëf geperst. De achterkant is blanco. De dunne, lichtgroene tekstbladen met groene bedrukking zijn op de plaatjesbladen geplakt.

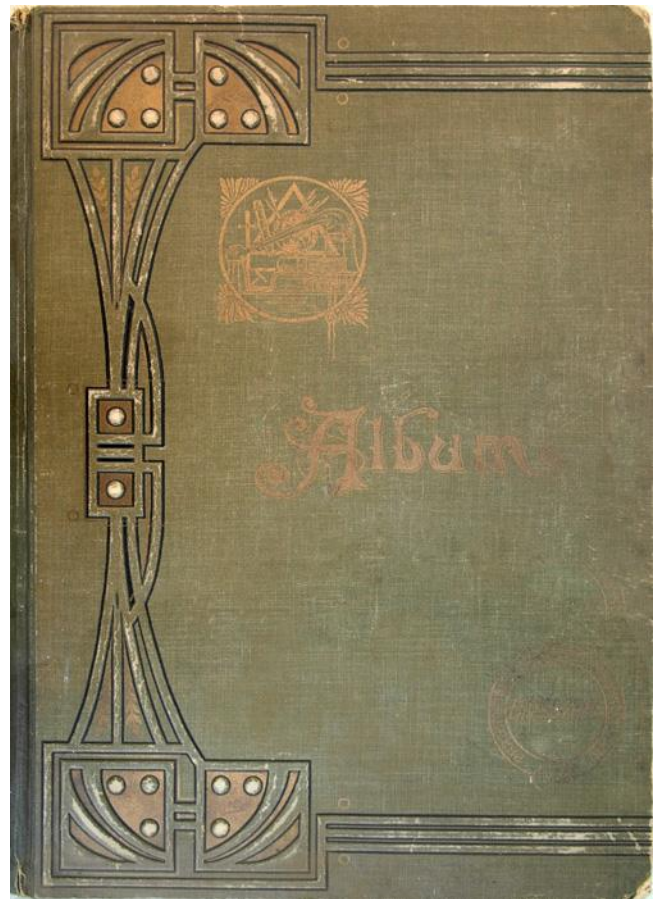
Er is geen titelblad. Op de voorkant van het eerste tekstblad staat een voorwoord en op de achterkant van het laatste tekstblad staat een alfabetische index van alle personen. De platen in staand formaat zijn met vieren in een vierkant ingestoken aan weerszijden van de plaatjesbladen. Op de naastliggende tekstpagina's zijn de vier bijbehorende besprekingen gedrukt.

De platen van dun lithokarton zijn van oud briefkaartformaat (9 x 14 cm), wat ongeveer overeenkomt met het gangbare formaat van Duitse Kaufmannsbilder, zoals veel van de reclamekaarten van Nederlandse chocoladeproducenten. Alle platen hebben dezelfde opbouw. Onderaan staat een portret in medaillon, met ernaast op een opgekrulde papierstrook de handtekening. Daarboven is een scène die betrekking heeft op de beroemde persoon uitgebeeld. Op de eerste plaat met William Shakespeare bijvoorbeeld is dat een scène uit het toneelstuk Hamlet. De titel is in zwart boven of onder de handtekeningstrook gedrukt.

Op de achterzijde staat onder een reclameschildje het nummer en de naam met de beschrijving zoals die ook op het tekstblad is afgedrukt.

De geschilderde litho's zijn doorlopend genummerd 1 – 104.

Plaat 1: William Shakespeare.

Inhoud

In het voorwoord stelt Bensdorp duidelijk dat het om “beroemde mannen” gaat.

Deze serie bestaat uit 104 portretten van personen uit alle tijden en alle landen, die door hunne talenten en deugden beroemd geworden en wier namen waardig zijn voort te leven in de gedachtenis der menschen. Wij beoogen daarmede de kennis omtrent die personen uit te breiden en de jeugd aan te moedigen de schoone voorbeelden, door hen gegeven, na te volgen.

Dat de jeugd vooral er uit moge leeren met noeste vlijt te werken, steeds hunne kennis te verrijken om later, zoo niet beroemde, dan toch nuttige leden der maatschappij te worden.

De 104 bibliografieën van uiteenlopende beroemdheden, waaronder een groep vorsten en staatslieden die niet onder de titel “Kunsten en Wetenschappen” thuishoren, zijn zonder benoemde indeling opgenomen in de volgorde:

- 18 schrijvers en dichters (1 – 18),
- 18 componisten (19 – 36),
- 18 schilders (37 – 54),
- 24 vorsten, staatsmannen en raadslieden (55 – 78),
- 19 wetenschappers en uitvinders (79 – 94 en 100 – 102),
- 7 ontdekkingsreizigers (95 – 99 en 103 – 104).

De plaatjes vertonen soms een sterke Duitse inslag en de klakkeloos uit het Duits vertaalde teksten zijn soms zelfs bizar. Zo toont het plaatje van “Vondel's gevangenneming”, twee deftige heren met twee carabinieri in een straat die doet denken aan Oud-Neurenberg. Van Frans Hals wordt beweerd dat hij een beroemde Vlaamse schilder was, er wordt sterke nadruk gelegd op de gebreken in zijn werk, zijn dranklust en op werken die in het museum in Dresden en in het Louvre zijn; de stad Haarlem wordt niet genoemd. Van Rembrandt wordt beweerd dat hij zich op jeugdige leeftijd in Den Haag vestigde, waar hij een schilderschool stichtte, en dat zijn werken van nabij bezien ruw zijn. Kortom, een bijzondere uitgave en een mooi boek met slechte teksten.

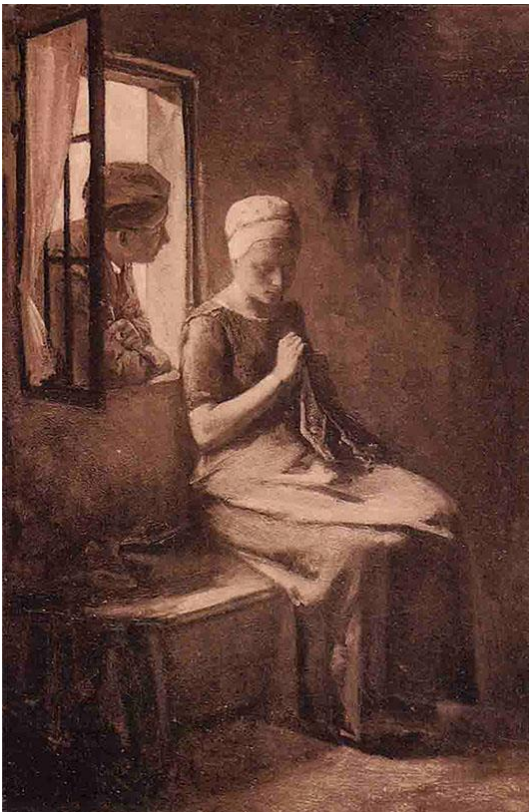
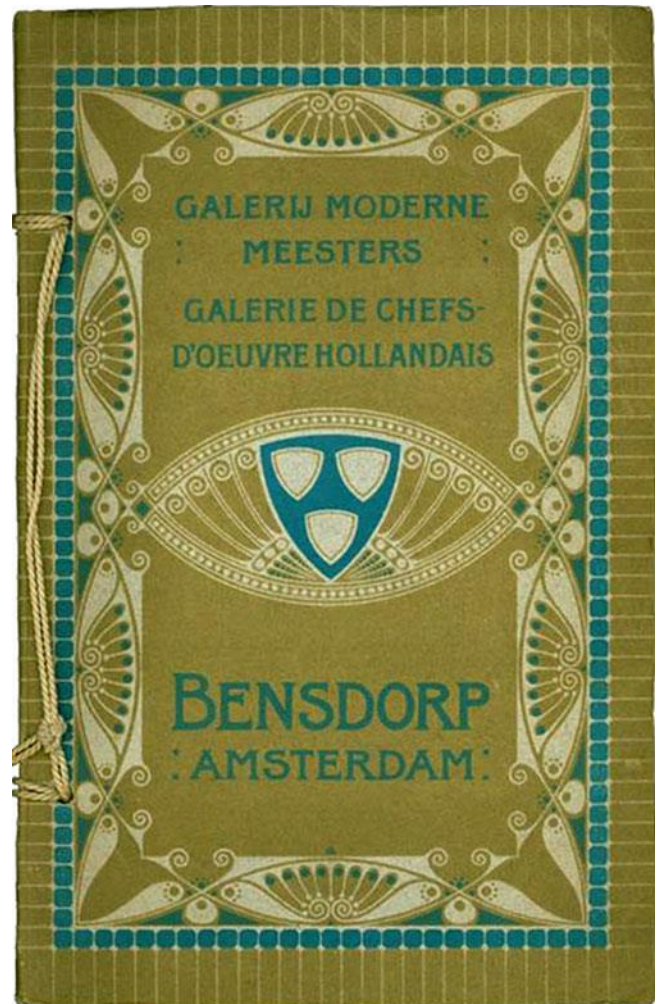
BENS02

**Galerij Moderne Meesters
Galerie de chefs-d'oeuvre Hollands**

Bensdorp cacao, Amsterdam, (192?)
16 bladen met 32 plaatjes.

Kartonnen omslag met losse bladen, bijeengehouden
met een dubbel bindkoord, 16 x 25 cm.

Geen verdere gegevens bekend.

*Plaat 26
Visschers vrijage – Amour de pêcheur.
Albert Neuhuys (1844 – 1914)*

Plaat 10 in het Witsenburg-album
Rijksmuseum II, Moderne Kunst

BENS03

Hollandsche Kleederdrachten

Hollandsche Kleederdrachten – Costumes des Pays-Bas - Holländische Trachten – Dutch Costumes. Cacao Bendsdorp Amsterdam, (193?)

20 pagina's met 50 chromoplaatjes om in te plakken.

Dezelfde plaatjes komen ook voor met een Duitstalig album:
Holländische Trachten, Bendsdorp Kakaofabrik Wien, (1936)

Kenmerken

Gekartonneerd boekje van 26 x 20 cm, met 5 ongenummerde dubbele bladen. Op de voorkant staat het onderwerp Hollandse klederdrachten in 4 talen: Nederlands, Frans, Duits en Engels.

Op de pagina's zijn 5 inplakkaders gedrukt en een groter kader met de titel van het album weer in de vier talen. Het bevat verder geen tekst.

Het album is bestemd voor 50 chromolitho plaatjes van klederdrachten van 45 x 75 mm. De plaatjes komen voor met opdruk in een van de talen Nederlands, Frans, Duits of Engels. Op de voorkant staat links onderaan de titel van het album, in het midden het nummer van het plaatje en rechts de plaats of streek van de klederdracht. Op de achterkant staat een beknopte tekst over het album in de betreffende taal.

In Duitsland kon het album verkregen worden voor 1 Mark franco bij Holländische Cacao- und Chocoladenfabrieken Bendsdorp & Co., G.m.b.H. Cleve. Deze prijs geeft aan dat het album van na 1932 is.

De lijst van de plaatjes staat op de pagina hiernaast.

Lijst van de plaatjes

1. Amsterdamse wezen
2. Omgeving Alkmaar
3. Volendam (visser)
4. Volendam (op z'n zondags)
5. Volendamse vissersvrouw en kind
6. Marken (man met kind)
7. Marken (vrouw met baby)
8. Terschelling
9. Urk (man)
10. Urk (vrouw)
11. Zandvoort (man met mand)
12. Zandvoort (vrouw bij hek)
13. Laren
14. Huizen
15. Scheveningse visser
16. Scheveningse vissersvrouw (met cape en mand)
17. Scheveningse vissersvrouw
18. Dordrecht vissersvrouw (met mand aan linkerarm)
19. 's Gravenpolder
20. Arnemuiden
21. St. Joostland
22. Goes (man in zondagse kleren)
23. Goes (vrouw in zondagse kleren)
24. Walcheren
25. Axel
26. Hulst
27. Bunschoten
28. Spakenburg
29. Friesland (man)
30. Friesland (vrouw)
31. Hindeloopen
32. Wierum
33. Zuid-Drente
34. Midden-Drente
35. Schokland
36. Staphorst (man)
37. Staphorst (vrouw)
38. Ootmarsum
39. Stokkum
40. Markeloo (man)
41. Markeloo (vrouw)
42. Brecklenkamp (man)
43. Brecklenkamp (vrouw)
44. Doornspijk
45. Harderwijk
46. Bergen op Zoom
47. Prinsenhage
48. Meyerei Omgeving van 's-Hertogenbosch
49. Oud-Gastel
50. Sittard

